Muncă patriotică în acorduri wagneriene

(Costin Popa – 24 august 2009)

Am ţinut mult să-l văd pe Jonas Kaufmann la debutul într-un rol despre care previzionam că i se va potrivi ca o mănuşă, cel titular din **Lohengrin** de Wagner. Am mers special la München, la ultimul spectacol al seriei. N-am avut noroc decât pe jumătate. La faţă de cortină, în acea după-amiază, directorul general al Bayerische Staatsoper a anunţat că tenorul german are febră dar va cânta atât cât se va simţi în stare, pentru a onora publicul. A fost capabil vreme de două acte, timp în care nimic nu a lăsat să se întrevadă că ar fi într-o condiţie precară. Neavând motive să pun sub semnul întrebării sănătatea cântăreţului, am admirat arta - proprie marilor profesionişti - de a disimula o situaţie inconfortabilă. Când nu mai credeam că se va întâmpla ceva, iată că la începutul actului ultim, directorul Nikolaus Bachler a ieşit din nou la rampă şi a anunţat înlocuirea lui Kaufmann cu tenorul norvegian Ivar Gilhuus, adus la München în mare urgenţă chiar în acea zi.

Şi, actul al treilea s-a desfăşurat cam aşa. Îmbrăcat în costum de stradă, stând în penumbra din marginea scenei, înlocuitorul a cântat cu vocea-i îmbătrânită şi parţial epuizată, în timp ce pe platou a jucat... o asistentă de regie, singura (se pare?!) care cunoştea mişcarea scenică. Scundă şi slăbuţă, cu alură nefericită, biata doamnă sau domnişoară a simulat cu Elsa o relaţie, s-o recunoaştem, total nepotrivită. Măcar dacă s-ar fi găsit un mimant, nu o mimantă.

O indispoziţie vocală poate afecta pe oricine. Surprinderea vine din faptul că un teatru de prestigiu precum Opera Bavareză de Stat nu s-a îngrijit sa aibă drept rezervă pentru personajul titular un cover valabil, nu un pensionar total nepregătit scenic.

Vocalmente, Jonas Kaufmann este heldentenor-ul următorului deceniu. Timbrul sombrat, cu inflexiuni şi culori aproape baritonale, atacurile ferme de sunet şi desenarea frazelor ce vădesc corecta înţelegere stilistică, totul se îmbină cu o sensibilitate de expresie venită din maleabilitatea glasului, oricând capabil de moliciuni catifelate (memorabil finalul actului secund), mezzevoci şi nuanţe subtile. Este chiar o raritate în zilele noastre, mai toţi cei cu calităţi de tenori eroici wagnerieni cantonându-se în emisii rigide, eventual metalice. Artistul pare perfect, cel puţin în tălmăcirea sonoră a Cavalerului Graalului.

Numai că regizorul Richard Jones (decoruri şi costume, Ultz) l-a stopat (şi nu numai pe el!) de la implicarea totală. În viziunea noii producţii, Lohengrin este un anti-erou îmbrăcat în blugi (doar o discretă vipuşcă argintie îi arată rangul) şi convertit la salopetă muncitorească, deîndată ce sosise cu o lebădă împăiată în braţe, pe... şantierul unde toţi „nobilii" din Brabant construiau o casă. Prezentabilul Kaufmann n-a avut ce să facă şi, sub bagheta regizorului, a coborât mitul în derizoriu şi banal. Sigur că derapanta idee este riguros urmărită de Jones, realizarea casei porneşte de pe planşetele proiectanţilor (pe Preludiul la primul act!), şantieriştii sunt ajutaţi de militari, cărămizile zboară cazon-disciplinat din mână în mână, Elsa cântă sentenţios, manevrând mistria şi canciocul, **Des Ritters will ich wahren, er soll mein Streiter sein (El este cavalerul, apărătorul meu...,** în traducerea lui Şt. O. Iosif utilizată de Opera bucureşteană acum peste 40 de ani), munca se înteţeşte frenetic după ce Lohengrin îl umileşte în luptă pe Telramund, roabele se încarcă mai rapid cu moloz, apare şi o betonieră... **Elsa, ich liebe dich**, se unduieşte Lohengrin în glas, pune lebăda deoparte şi se apucă de zidărie. Suntem în plin delir al reeducării prin muncă a unui personaj din

lumea sferelor, din Montsalvat. Numai că acelaşi Lohengrin, după clipele tensionate din prima scenă a actului al treilea, dezamăgit de Elsa care-i pusese întrebarea interzisă, dă foc la casă. Pe ruine fumegânde, dezolaţi de plecarea zidarului-şef cu pasărea împăiată la subsuoară, probabil spre alt şantier, „nobilii” brabanţi se sinucid în masă. Halal lectură wagneriană!

Pentru mine, soprana Anja Harteros a fost o revelaţie. N-o mai ascultasem. Numele ei circulă prin teatre mari şi nu pe nedrept. O voce caldă, frumoasă, rotund înveşmântată, însoţeşte o prezenţă scenică agreabilă. Observând stilul de conducere a frazelor, este evidentă aplecarea cântăreţei către muzica germană, dar artista abordează paginile partiturii cu multă inteligenţă, disecând esenţele, ceea ce îi poate folosi şi în alte teritorii componistice. Nu a fost foarte transpusă în visarea Elsei, **Einsam in trüben Tagen**, cred că mistria din mână a readus-o pe pământ.

Excelent a fost baritonul Wolfgang Koch în dramaticul rol Friedrich von Telramund, cu glas robust şi incisiv, actor temperamental şi suficient de demonic. La fel de implicată în tensionatele pagini pe care Wagner le rezervă Ortrudei a fost mezzosoprana Michaela Schuster, ale cărei ucigătoare tirade acute au mers pe alocuri spre stridenţe. Buni au fost şi basul Christof Fischesser (Heinrich der Vogler), şi bas-baritonul Evgeny Nikitin (Heraldul).

La pupitru, Kent Nagano a evoluat fluctuant, la fel ca şi corul sau orchestra. De la nesiguranţa corzilor pe sunete aerisite la alămuri de vis, de la expresivitate nedorit estompată (partea instrumentală ce urmează scenei Ortrud-Elsa din actul secund, în mod expres marcată de Wagner **ausdrucksvoll**) la sonorităţi grandioase, copleşitoare, totul a fost posibil în acea după-amiază.

Un spectacol care a stat, totuşi, sub semnul lui Jonas Kaufmann, la debutul strălucit într-un rol pe care îl va interpreta în sezonul viitor, se pare, chiar la Bayreuth. Recunoaştere supremă! În intrarea lui totală în repertoriul wagnerian vor urma, probabil, Siegmund, apoi cei doi Siegfried, Tristan etc. Şi, precum Elsa obsedată de spectrul Ortrudei, mă întreb: oare câte mizanscene ridicole îi vor umbri performanţele?